

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta

Medialiitto kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto valiokunnalle hallituksen esityksestä laiksi Yleisradio Oy:stä annetun lain muuttamisesta, HE 34/2025 vp. ("esitys"). Esitämme kunnioittavasti huomiomme asiassa erityisesti kotimaisen media-alan elinvoiman ja kansalaisten sananvapauden näkökulmasta.

Pääviestit

- Yleisradion tietojen julkaisuvelvoitetta tulisi selventää esityksen 7 b §:ssä (Avoimuus ja tietojen julkaiseminen) ja pykälään tulisi lisätä uusi toinen momentti. Yleisradio-laissa tulisi todeta, että Yleisradion on julkaistava kalenterivuositain osasto-, yksikkö- ja aluetoimituskohtaiset henkilöstö- ja muut kulunsa selkeässä ja helposti saavutettavassa muodossa.
- Valiokunnan mietinnön kirjauksilla tulisi täydentää ehdotetun uuden 7 b §:n yksityiskohtaisia perusteluja, jotta esityksessä tavoiteltu avoimuus toteutuisi myös käytännössä. Yleisradion toimittajien lähdesuoja tai lähteiden anonyymin ilmaisunsuoja taikka Yleisradion liikesalaisuus- tai salassapitositoumukset eivät käytännössä vaarannu yhtiön laajemman avoimuuden vuoksi.
- Yleisradion valvonta on muutettava yhtiöstä riippumattomaksi.
- Yleisradion vastaavien toimittajien vapaat julkaisupäätökset ja riippumattomuus poliittisesta tai muusta ulkopuolisesta painostuksesta on turvattava kaikissa olosuhteissa ja kaikissa uutisaiheissa

Yleisradion tietojen julkaisuvelvoitetta tulisi selventää ja ehdotettuun 7 b §:än tulisi lisätä uusi toinen momentti

Medialiitto ehdottaa, että esityksen 7 b §:ää täydennetään lisäämällä pykälään toinen momentti seuraavasti:

7 b §: Avoimuus ja tietojen julkaiseminen

Yhtiön on edistettävä taloutensa ja toimintansa avoimuutta.

[Lisäys uusi 2. momentti:] Yhtiön on julkaistava kalenterivuositain osasto-, yksikkö- ja aluetoimituskohtaiset henkilöstö- ja muut kulunsa selkeässä ja helposti saavutettavassa muodossa.

Uuden momentin tarkoitus on varmistaa, että Yleisradion avoimuus ja tietojen julkaiseminen toteutuvat yhtiössä myös käytännössä tehokkaasti.

Medialiitto katsoo, että esityksessä ehdotettu kirjaus, jonka mukaan Yleisradion on "edistettävä taloutensa ja toimintansa avoimuutta", ei anna Yleisradion toiminnan lainmukaisuuden valvojalle lakiperusteista ohjausta siitä, mitä Yleisradion käytännössä tulisi tehdä. Kirjaus ei käytännössä velvoita Yleisradiota mihinkään konkreettisiin toimenpiteisiin avoimuuden toteuttamiseksi.

Medialiitto korostaa oikeusvaltioperiaatetta. Yleisradion kaltaisen julkisin varoin toimivan yhtiön toiminnan laillisuusvalvonnan tulisi aina perustua lakiin. Asiassa ei ole kysymys Yleisradion sisällöistä tai julkaisuperiaatteista, joista vastaavat yksinomaan Yleisradion vastaavat toimittajat. Yleisradion avoimuus ja tietojen julkaisu -velvoitteen sisältöä ei voi oikeusvaltiossa jättää ainoastaan julkisen palvelun yleisradioyhtiön valvonnasta vastaavan tahon harkittavaksi. Velvoitteen sisältö tulee määritellä esitystä tarkemmin laissa.

Myös oikeusministeriö on lausunnossaan 13.3.2025 esitysluonnoksesta kiinnittänyt huomiota ehdotettuun 7 b §:ään. Oikeusministeriö on todennut, että "säännös jää hyvin väljäksi ja heikoksi velvoittavuudessaan". Oikeusministeriö on kritisoinut säännöstä myös Lainkirjoittajan oppaan valossa. Sen (jakso 24.2.4) mukaan lakiin ei saa ottaa säännöksiä asioista, jotka ovat itsestään selviä tai joilla ei muuten ole minkäänlaista oikeudellista merkitystä. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 37/2006 vp) todennut, että yleensä ei "ole soveliasta hyväksyä lain tai minkään muunkaan säädöksen muodossa" "oikeudelliselta velvoittavuudeltaan" "heikkoja tai velvoittavuutta kokonaan vailla olevia yleisiä säännöksiä". Oikeusministeriön mukaan ehdotetun säännöksen konkreettinen sisältö jää hyvin tulkinnanvaraiseksi.

Oikeusministeriö totesi esitysluonnoksesta, joka on avoimuusvelvoitteen osalta saman sisältöinen kuin esitys, että "perusteluiden mukainen tavoite asettuu kyseenalaiseksi, koska säännöksen sanamuoto jättää käytännössä yhtiölle avoimen harkintavallan siitä, miten se avoimuutta edistäisi". Oikeusministeriön mukaan vaikutti siltä, että velvoitteen sisältö ja sen rajat määrittyvät pitkälti perusteluissa velvoitteen sisällöstä ja sen rajauksista esitetyn perusteella. Perustuslakivaliokunta on todennut perustuslain 2 §:n 3 momentista johtuvan, ettei pelkästään hallituksen esityksen perusteluilla voida

esimerkiksi määritellä ja laajentaa sääntelyn soveltamisalaa (PeVL 60/2024 vp ks. myös PeVL 47/2018 vp).

Oikeusministeriö kyseenalaisti lausunnossa myös sen, miten julkisen palvelun toteuttamiseen osoitettujen varojen avoimen ja tehokkaan käytön valvonta voi käytännössä toteutua, kun avoimuusvelvoite itsessään jää Yleisradio-laissa hyvin avoimeksi ja epämääräiseksi.

Valiokunnan mietinnössä tulisi täydentää ehdotetun 7 §:n (Avoimuus ja tietojen julkaiseminen) yksityiskohtaisia perusteluja

Medialiitto katsoo, että parlamentaarisen työryhmän mietinnössä 12.9.2024 Yleisradion avoimuuden lisäämiseksi ehdotetut toimenpiteet, jotka on sellaisenaan otettu esitykseen, ovat riittämättömiä varmistamaan, että yhtiön avoimuus ja tietojen julkaiseminen toteutuisivat Yleisradiossa myös käytännössä tehokkaasti.

Valiokunnan mietinnössä tulisi täydentää esityksen yksityiskohtaisia perusteluja ja avata tarkemmin, mitä avoimuudella ja tietojen julkaisuvelvoitteilla käytännössä tarkoitetaan. Kysymys on siitä, että oikeusvaltiossa Yleisradion toimintaa valvovan tahon on pystyttävä valvomaan analyttisesti Yleisradion toimintaa ja kuluja ilman, että Yleisradio-yhtiön johto pystyy suodattamaan valvojan saamaa tietoa. Lainsäätäjän selkeä ohjaus turvaa osaltaan myös Yleisradion asemaa.

Tärkeä on myös julkisuuden rooli ja se, että tiedot Yleisradion kuluista julkaistaan niin, että ne ovat helposti kaikkien saatavilla, esimerkiksi Yleisradion verkkosivuilla.

Medialiitto ehdottaa, että valiokunta täydentäisi valiokunnan mietinnöllä esityksen 7 §:n yksityiskohtaisia perusteluja seuraavasti:

- *Valiokunta pitää tärkeänä, että Yleisradio noudattaa avoimuudessa periaatetta, jonka mukaan Yleisradiolla on velvollisuus julkaista kalenterivuosittain tietoja kuluistaan osakeyhtiölakia (624/2006) ja kirjanpitolakia (1336/1997) laajemmin;*
- *Yleisradion tulee julkaista tiedot Yleisradion henkilöstökuluista, sisältöjen jakelukuluista, digitaalisen palvelukehityksen kuluista ja muista liiketoiminnan kuluista eritellysti Yleisradion organisaation kaikkien kulloistenkin osastojen ja yksiköiden osalta. Osastot kattavat myös Yleisradion tukipalveluista vastaavat osastot kuten esimerkiksi Henkilöstö- ja turvallisuus, Viestintä ja brändi sekä Talous;*
- *Tiedot tulee julkaista eriteltyinä Yleisradion yksittäisten suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten alueellisten toimitusten osalta;*

- *Yleisradion tulee julkaista kulunsa lähtökohtaisesti eriteltynä kululajeittain vastaavasti kuin yhtiön viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen tuloslaskelman eriä koskevissa liitetiedoissa, siltä osin kuin näin eriteltyt kulut ovat kohdennettavissa osasto-, yksikkö- tai aluetoimituskohtaisesti;*
- *Yleisradion tulee julkaista henkilöstökulunsa eriteltyinä palkkoihin ja palkkioihin, eläkekuluihin sekä muihin henkilösivukuluihin; ja*
- *Yleisradion tulee julkaista niin sanotut muut liiketoiminnan kulunsa lähtökohtaisesti eriteltyinä korvauksiin musiikin käytöstä, esitys-, tekijänoikeus- ja uusintakorvauksiin, ohjelmatoiminnan muihin palveluihin, ohjelmatoiminnan muihin kuluihin, jakelukuluihin, teknologiakuluihin, vuokriin ja kiinteistökuluihin sekä muihin kuluihin.*

Medialiiton näkemyksen mukaan näitä edellä lueteltuja kulu- ja korvaustyyppejä voidaan julkaista lähteiden tai anonyymien ilmaisun suoja taikka liikesalaisuuksia vaarantamatta. Lähdesuoja tai anonyymien ilmaisun suoja taikka Yleisradion liikesalaisuus- tai salassapitositoumukset eivät vaaranna edellä mainittujen tietojen ja kulujen julkaisemisesta.

Yleisradio-lain 7 §:ssä tulisi nimenomaisesti todeta, että Yleisradion on julkaistava kalenterivuositain osasto-, yksikkö- ja aluetoimituskohtaiset henkilöstö- ja muut kulunsa selkeässä ja helposti saavutettavassa muodossa, kuten edellä on ehdotettu.

Yleisradion valvonta muutettava yhtiöstä riippumattomaksi

Medialiitto on valtioneuvostokantelussaan Euroopan komissiolle 10.9.2024 kiinnittänyt komission huomiota siihen, että Yleisradion julkisen palvelun tehtävän valvonta on Suomessa uskottu yhtiön hallintoneuvostolle, joka on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti osa Yleisradion johtoa. Hallintoneuvoston tehtäviin kuuluu esimerkiksi Yleisradion strategiasta sekä talouden ja toiminnan suuntaviivoista päättäminen. Hallintoneuvosto ei siten ole yhtiön johdosta riippumattoman tavalla, jota EU:n valtioneuvoston sääntely edellyttää yleisradioyhtiötä valvovalta elimeltä.

EU:n yleisradiotoimintaa koskeva sääntely edellyttää lähtökohtaisesti, että valvonta uskotaan elimelle, joka on tosiasiallisesti riippumaton yleisradioyhtiön johdosta. Yleisradion toiminnan valvonnalla on keskeinen merkitys yksityisen media-alan ja julkisen palvelun yleisradioyhtiön toimivan rinnakkaiselon varmistamisessa.

Medialiitto pitää tärkeänä, että Yleisradion nykyiseen valvontajärjestelyyn liittyvät epäkohdat korjataan mahdollisimman pian.

Medialiiton kantelu on parhaillaan Euroopan komission käsiteltävänä. Medialiiton kantelun sisältö on liikenne- ja viestintäministeriön tiedossa.

Yleisradion vastaavien toimittajien vapaat julkaisupäätökset ja riippumattomuus poliittisesta tai muusta ulkopuolisesta painostuksesta on turvattava kaikissa olosuhteissa ja kaikissa uutisaiheissa

Medialiitto pitää tärkeänä varmistaa Yleisradion itsenäinen ja ulkopuolisesta painostuksesta riippumaton uutistiedonvälitys ja vapaat julkaisupäätökset kaikissa olosuhteissa ja kaikista uutisaiheista. Medialiitto kannattaa esityksessä ehdotettuja 6 d §:n ja sen yksityiskohtaisten perustelujen kirjauksia, jotka ovat olennaisesti parantuneet luonnoksessa ehdotetusta. On hyvä, että esityksessä otetaan huomioon ”ammattimedian ja journalismin yhteiskunnallinen merkitys julkisen vallankäytön kansanvaltaisen kontrollin ja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän avoimen kansalaiskeskustelun mahdollistajana aiheesta riippumatta”. Tärkeä on myös esityksen havainto, että ”pelkkää toimituksellisesta päätöksenteosta johtuvaa esitutkintaa, syyteharkintaa, tuomioistuinprosessia tai rikostuomiota taikka rikoksen vakavuusastetta ei siksi olisi automaattisesti pidettävä merkkinä ilmeisestä kohtuuttomuudesta”, joka voi johtaa vastaavan toimittajan erottamiseen.

Medialiitto katsoo, että Yleisradion tulisi voida tehdä rohkeaa uutis- ja tutkivaa journalismia ja julkaista yhteiskunnallisen keskustelun sekä kansalaisten tiedonsaannin kannalta merkityksellisiä tietoja ilman poliittista, viranomaisten, yhtiön johdon tai muuta toimituksen ulkopuolista painostusta. Vaativissa tutkivan journalismin ja poikkeuksellisten olojen aiheissa, kuten esimerkiksi poliitikkojen ja muiden yhteiskunnassa valtaa käyttävien henkilöiden yksityiselämän väärinkäytökset tai turvallisuuden kysymykset, on periaatteessa aina olemassa riski siitä, että uutisointi johtaa väitteisiin lainsäädännön rikkomisesta sekä virallisprosesseihin. Nämä prosessit eivät saa johtaa ulkopuoliseen painostukseen, eikä niitä saa myöskään pelätä Yleisradion tutkivan journalismin työssä.

Sekä yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden että Yleisradion journalismin tulee voida vapaasti ja elinvoimaisesti tukea kansalaisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan sekä mahdollistaa julkisen vallankäytön kansanvaltainen kontrolli ja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön avoin kansalaiskeskustelu aiheesta riippumatta. Oikeus hankkia ja vastaanottaa luotettavaa, ammattimaisesti tuotettua journalistista tietoa on yhä tärkeämpi osa kansalaisten sananvapautta.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.